

нерівноважний стан багато в чому шляхом самоорганізації, виробляє низку відповідних адаптаційних інструментів та механізмів, які відіграють інтегруючу роль і протидіють протилежним тенденціям. Однією з таких інтегруючих тенденцій є релігійний чинник загалом, і зокрема, феномен неорелігій, а також ряд складових суспільної та побутової культури, зокрема, святової. Майбутнє традиційних культурних інститутів за цих умов в значній мірі буде залежати від їх адаптаційних можливостей і, зокрема, здатності реінтерпретації традиційних цінностей та конструктивного і органічного включення їх у сучасний національно-культурний контекст з урахуванням загальносвітових тенденцій.

Література

1. Академічне релігієзнавство / [М. Ю. Бабій, А. М. Колодний, Б. О. Лобовик та ін.] ; під ред. А. М. Колодного – К. : Світ Знань, 2000. – 864 с.
2. Грабовець О. В. Релігія як соціальна технологія консолідації соціуму / О. В. Грабовець, Ю. Яковенко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 3. – С. 111–122.
3. Дудар Н. П. Нові релігійні течії: український контекст (огляд, документи, переклади) / Н. П. Дудар, Л. О. Філіпович. – К. : Наукова думка, 2000. – 132 с.
4. Єленський В. Є. Релігійність в українському суспільстві. За матеріалами соціологічних досліджень / В. Є. Єленський // Людина і світ. – 2001. – № 10. – С. 20–25.
5. Курочкін О. Нові горизонти святової культури України / О. Курочкін // Університет. – 2007. – С. 23–38.
6. Митрохин Л. Н. Религиозная ситуация в современной России / Л. Н. Митрохин // Социологические исследования. – 1995. – № 11. – С. 79–81.
7. Полікарпов В. С. Лекції з історії світової культури / В. С. Полікарпов – Харків : Вид-во «Основа», при ХДУ, 1990. – 223 с.
8. Религия в век научно-технической революции / [ред. В. И. Гараджа, О. Клар]. – М. : Политиздат, 1979. – 184 с.
9. Рязанова Л. С. Релігійне відродження в Україні: соціокультурний контекст / Л. С. Рязанова – К. : Біла Криниця, 2004. – 239 с.
10. Штомпка П. Социальное измерение как травма / П. Штомпка // Социологические исследования. – а) 2001. – № 1. – С. 6–16; б) 2001. – № 2. – С. 3–12.

УДК 930.1 (045)

О. П. СКИБА

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ФІЛОСОФСЬКІ ПРОБЛЕМИ ОСМИСЛЕННЯ КОСМОСУ НА ШЛЯХУ ОСВОЄННЯ ВСЕСВІТУ

Початок третього тисячоліття і небачений досі науково-технічний прогрес розширив межі впливу людської діяльності на природу і Всесвіт і поставив ряд важливих проблем, від вирішення яких залежить майбутнє людства. Сучасна

людина все більше занурюється у штучний, не пов'язаний з природою, створений нею самою раціонально-технічний світ. Тому сьогодні все частіше звучать заклики взаємодії, пошуки гармонійного співіснування людини і Космосу.

Як відомо слово "космос" пов'язують з двома словами грецького походження: словом "kosmos", що в перекладі означає організований світ, Всесвіт та словом "kosma", що в перекладається як краса [4, 5]. Тобто, Космос у давніх греків постає як втілення порядку, гармонії і краси, як організоване єдине ціле, що є протилежністю Хаосу. Вживається слово "космос" у найрізноманітніших значеннях: для позначення зовнішньої гармонійно організованої будови, для позначення внутрішньої соціальної структури, особливо політичної (Геродот), стосовно поведінки індивіда (у значенні "дисципліна") і т. д. [2, с. 13]. Як бачимо давні "любители мудрості", не задовольняючись міфологічними відповідями на поставлені проблеми, пропонували свої науково-філософські концепції, що відповідали їхньому рівню знань. Однією з таких концепцій є ідея єдності Всесвіту. Так у Платона ми зустрічаємося з ідеєю космосу як з результатом впорядкованої діяльності деміурга. У філософії мислителя Всесвіт постає як єдина, жива, вічна і досконала сфера, що має душу і рух. Стоїки під категорією "космос" розуміли повноту буття, досконалий всеосяжний сутність світу. Тобто, античний космос був керований космічним Розумом, та створений наддушевною і надрозумною першоєдністю [2, с. 29]. Як бачимо, з самих перших кроків зародження цивілізації людина інтуїтивно відчувала свою єдність зі світом, розглядаючи людину і світ (природу) як єдине ціле. Людина поставала як мікрокосм, що може існувати лише в гармонії з Всесвітом.

У середньовічній філософії акценти дещо зміщуються: космос і природа постають як творіння Бога, що стоять безмірно нижче свого Творця. Космос, як втілення гармонії і порядку, є залежним від Бога і без нього перетворився б на Хаос. Тобто, матеріальний світ є створеним і його необхідно подолати. В епоху Відродження зародилися і поширювалися нові ідеї пов'язані з іменами М. Кузанського, що відстоював космічну єдність світу і Бога (як вищої монади); М. Коперника про кулясту форму Землі і рух навколо своєї осі. Зовсім несподівано прозвучала пантеїстична концепція Дж. Бруно у якій розглядається ідея про множинність населених світів, проблема безкінечності Всесвіту, його динамічної єдності і рівноваги, проблема співвідношення і гармонійного співіснування людини (як мікрокосму) і Всесвіту (як макрокосму). Отже, епоха Відродження пропонує свій ідеал впорядкованого і гармонійного безкінечного Космосу, що значно відрізняється від його розуміння в епоху Античності та Середньовіччя.

Розвиток наукового пізнання сприяв розвитку і еволюції ідей про Космос. В епоху Нового часу, коли на перший план у філософії виходять проблеми наукового пізнання, починає формуватися раціоналістичні традиції осягнення Всесвіту. У зв'язку з цим, А. Койре відмічав, що "зруйнування Космосу" і як наслідок зникнення з науки усіх заснованих на цьому понятті міркувань призводить до вироблення сучасного раціонального світорозуміння... [3]. Формування механістичної картини світу, поява наукових методів пізнання сприяли розвитку і становлення природничонаукового напрямку філософії

космізму. Не останню роль у формуванні цього напрямку відіграли концепції Канта-Лапласа про утворення сонячної системи з гідрогазової туманності, теорія А. Фрідмана (про Всесвіт, що розширюється), Е. Хабла (про галактики, що розлітаються), теорія відносності А. Ейнштейна та інші. В даний час у наукових колах великою популярністю серед концепцій походження Всесвіту користується теорія Великого вибуху. Добре відомі праці з філософії космізму представників ноосферної традиції, таких як К. Ціолковський, В. Вернадський, М. Холодний та інші. У своїй філософії К. Ціолковський створює оригінальну концепцію Космосу, частиною якого є сама людина, а Космос виступає як "світ людини". Сенса існування Всесвіту, на думку вченого, полягає у тому, що рано чи пізно виникнуть космічні цивілізації з високим рівнем розвитку, що прагнуть до досконалості. Тому у Космосі можливе лише розумне, могутнє і щасливе життя [8].

В. Вернадський детально обґрунтував теорію ноосфери – сфери Розуму. Тобто, це та частина біосфери, на яку направлена людська активність і в якій протікають процеси якими можна керувати. Сутність концепції В. Вернадського полягає у тому, що людська діяльність поступово стає основним фактором еволюції всієї Землі як космічного тіла. З'являється ноосфера – сфера розуму, яка постійно розширюючись охоплює і інші області буття. В міру розвитку і становлення цивілізації людства посилюється вплив його діяльності на оточуючий світ. Наука і техніка допомагають людині підкорити космос і природу. Людині необхідно усвідомити свою відповідальність за характер протікання еволюційних процесів на нашій планеті [1].

Висновки. Впродовж багатьох століть формувалися ідеї філософії комізму, проте особливо актуалізуються вони на рубежі тисячоліть, коли очевидними стали не лише досягнення сучасної цивілізації, а і негативні наслідки людської діяльності. Глобальні проблеми як наслідок споживацького, безвідповідального ставлення до природи є яскравим прикладом необхідності змін не лише стилю мислення, а й напрямків суспільного виробництва, які знищують нашу планету. Саме тут в нагоді стануть ідеї космічної філософії. Бо без космічного, всеохоплюючого мислення людство не зможе подолати нинішній кризовий стан у розвитку людської цивілізації. Багато мислителів і учених все частіше розглядають пізнавальну діяльність людства крізь призму єдності світу, гармонійного співіснування людини і світу. Тобто, основні положення філософії космізму дають змогу побудувати якісно нову концепцію для вирішення соціально-політичних та економічних проблем сучасності. В цій концепції не останню роль відіграють морально-етичні принципи, які повинні поширюватися на науку (В. Вернадського) і на природу (М. Федоров).

Література

1. Вернадский В. И. Размышления натуралиста: научная мысль как планетарное явление / В. И. Вернадский. – М.: Наука, 1977. – 192 с.
2. Дячук І. Д. Космізм як філософський і науковий напрямок / І. Д. Дячук, В. І. Онопрієнко. – К.: 2006. – 119 с.
3. Койре А. Очерки истории философской мысли / А. Койре. – М.: Прогресс, 1985. – 288 с.
4. Лосев А. Ф. История античной философии / А. Ф. Лосев. – М.: Мысль, 1989.

5. Моисеев Н. Н. Человек и ноосфера / Н. Н. Моисеев – М.: Молодая гвардия, 1990. – 351 с.
6. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / [В. С. Степин, А. А. Гусейнов, Г. Ю. Семигин, А. П. Огурцов и др.]. – М.: Мысль, 2010. – 744 с.
7. Новейший философский словарь / Сост. А. А. Грицанов. – Мн.: Изд. В. М. Скаун, 1998. – 896 с.
8. Циолковский К. Э. Очерки о Вселенной / К. Э. Циолковский. – М.: Паимс, 1992. – 255 с.

УДК 113/119(043.2)

Е. Ф. СЛАСТЕНКО

Гуманитарний інститут Національного авіаційного університету,
г. Київ, Україна

УЧЕНИЕ «ВСЕЕДИНСТВА» И КОСМИЗМА В ФИЛОСОФИИ В. С. СОЛОВЬЕВА

В. С. Соловьев является крупнейшим русским религиозным мыслителем XIX в., которого современники неоднократно сравнивали с Сократом и Платоном. На различных этапах духовной эволюции Соловьевым были усвоены идеи многих известных философов Платона, Б. Спинозы, Г. Гегеля, Ф. Шеллинга, А. Шопенгауэра, первых славянофилов, особенно Н. Ф. Федорова, которого сам Соловьев признавал своим учителем и отцом духовным. Философская система Соловьева одна из первых в России рассматривает окружающую действительность как целое, исходя из принципа единства мира, основанного на признании Бога как сверхприродного абсолютного идеального начала. В своей системе Соловьев пытается соединить христианский платонизм, немецкий классический идеализм и научный эмпиризм. Центральным в учении Соловьева является идея всеединства, которая рассматривается как сфера абсолютного, божественного, а объективный мир – как ее самоопределение и воплощение. Посредником между ними выступает мировая душа, или мудрость Божья, София, которая занимает в философии В. Соловьева важное место и имеет несколько толкований. «София есть материя Божества, проникнутая началом божественного единства», одна из сторон цельного всеединства, другой из которых является Логос. Это и вечная, совершенная Женственность, духовное существо, получающее свою форму от Бога, процесс реализации которой и представляет собой мировой исторический процесс. София – это центр воплощения божественной идеи мира, это и душа мира, она устремляет божественное к земному, а земное – к божественному. Возвращая мир к Богу, София «собирает Вселенную», переходя на уровне человека и интеграции сущего в мысли, сознании [1, с. 640].

Божественный, трансцендентный мир, по Соловьеву, – это и есть самый что ни есть действительный мир, этот мир и есть сама истина, совпадающая с Богом, это, наконец, «идеальное единство, к которому стремится наш мир и